

МАХОВА Л. О.,старший викладач кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
(Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»)**ВИПРИЦЬКИЙ А. О.,**

кандидат юридичних наук, доцент

УДК 342.95

**ПРОФІЛАКТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ**

Стаття присвячена дослідженню профілактики адміністративних правопорушень у громадських місцях. Автори розглянули визначення поняття та види адміністративних правопорушень у громадських місцях. Проаналізована профілактика адміністративних правопорушень минулого століття.

Ключові слова: адміністративні правопорушення, боротьба з адміністративними правопорушеннями в громадських місцях, профілактика злочинів, ієрархія елементів профілактики адміністративних правопорушень, заходи профілактики правопорушень.

В статті була досліджена профілактика адміністративних правонарушень в общественных местах. Авторы рассмотрели понятие и виды административных правонарушений в общественных местах. Проанализирована профилактика административных правонарушений в общественных местах.

Ключевые слова: административные правонарушения, борьба с административными правонарушениями в общественных местах, профилактика преступлений, иерархия элементов профилактики административных правонарушений, мероприятия профилактики правонарушений.

The article investigated the prevention of administrative offenses in public places. The authors considered the concept and types of administrative offenses in public places. Analyzed the prevention of administrative offenses of the past century.

Key words: administrative offenses, fight against administrative offenses in public places, prevention of offenses, hierarchy of elements of prevention of administrative offenses, measures of prevention of offenses.

Вступ. Процес становлення національної державності в Україні, що був пов'язаний із політичною та економічною нестабільністю, безробіттям, різким зниженням рівня життя, обмеженням на державному та регіональному рівнях усіх соціальних витрат, загалом негативно вплинув на деліктну обстановку в державі.

Основними негативними чинниками ускладнення ситуації варто визначити такі: вивільнення значної кількості робочих місць, жебрацтво (у тому числі серед неповнолітніх), послаблення державного контролю за зростаючим приватним сектором економіки, відсутність державного фінансування регіональних програм профілактики злочинності та адміністративних правопорушень. Також негативним фактором варто зазначити майже щорічне

застосування амністії щодо осіб, що перебувають під слідством або відбувають покарання у виправних установах за скоєння злочинів. Ці та вказані вище категорії осіб збільшують кількість правопорушників.

Постановка завдання. Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності поняття та видів адміністративних правопорушень у громадських місцях.

Результати дослідження. Зріст соціальних потреб населення є суттєвим фактором, що ускладнює оперативну обстановку. Так, нормальний процес збільшення кількості громадських місць, а саме збільшення кількості масових заходів, поява нових культурно-розважальних закладів, що працюють цілодобово і потребують належної організації охорони громадського порядку та безпеки, що вимагає залучення додаткових сил та засобів [1]. До речі, саме поняття громадських місць, їх класифікація та приблизний перелік досі не знайшли свого законодавчого закріплення. Крім того, варто зазначити особливе географічне розташування Дніпровського регіону, як економічного центру, так і центру перетинання основних транспортних магістралей із боку АТО, що саме по собі сприяє концентрації кримінального елементу. Також розташування в одному регіоні двох таких великих населених пунктів, як Дніпро і Кривий Ріг, населення кожного з яких сягає 1 млн мешканців (що є єдиним в Україні), розташування 16 міст обласного підпорядкування, віддаленість більшості яких від обласного центру сягає 150–180 км, та розташування чотирьох окремих зон оперативного впливу значно погіршують транспортне сполучення та послаблюють можливість оперативного реагування. Зазначені фактори суттєво впливають на зріст рівня правопорушень як на території регіону, так і на міжрегіональному рівні.

Як свідчить офіційна статистика, тільки за 2014–2016 рр. на території Дніпропетровської області було скоєно 144 787 злочинів загальнокримінальної спрямованості [2]. На жаль, не можна показати «повну картину», а саме динаміку рівня адміністративної делікатності в громадських місцях через відсутність такої форми обліку правопорушень. Це є досить істотним недоліком організації службової діяльності підрозділів поліції із забезпечення громадського порядку та безпеки і потребує негайного вирішення в умовах тенденції зростання правопорушень у громадських місцях.

Так, у досить скрутний для держави час поліції як органу виконавчої влади досить складно самостійно стримувати зріст вуличної злочинності як найбільш поширеного деліктного фактора; боротьба з адміністративними правопорушеннями в громадських місцях та розкриття злочинів вимагають залучення великої кількості сил та засобів, а також значних матеріальних витрат [3]. Але все ж значної кількості скоюваних у громадських місцях правопорушень можна уникнути, якщо спрямувати сили поліції та громадськості саме на їх запобігання, про що далі буде йти мова.

Ми розглянемо підходи до формування категорії «профілактика правопорушень у громадських місцях», визначимо характерні особливості цієї діяльності, проаналізуємо її зміст, що в науковій літературі визначається як «загальносоціальна та загальноспеціальна профілактика», визначимо особливості профілактики правопорушень у громадських місцях із метою подальшого вивчення проблемних питань, пов'язаних з організацією і здійсненням профілактичної роботи діяльності та шляхів їх вирішення.

Проблеми профілактики правопорушень в основному розглядалися вченими-криміналістами у 70–80 рр. минулого століття, предметом дослідження стали:

- організаційно-тактичні проблеми профілактики правопорушень (С.І. Голиков, Б.П. Михайлов, Г.П. Герт, О.П. Герт);
- умови ефективності профілактики правопорушень (А.Е. Жалинський, А.М. Антонян, Г.А. Панфілов);
- проблеми індивідуальної профілактики (М.І. Встров, Ю.І. Шокін, М.П. Мишляєв, Й.П. Портнов);
- проблеми адміністративно-правового регулювання та організації профілактики правопорушень у сфері громадського порядку та безпеки (В.О. Піскар'єв, В.Д. Поломаний, М.І. Єропкін, Л.Л. Попов, І.І. Веремеєнко, В.І. Фрізко).

У своїх роботах проблемних питань забезпечення охорони громадського порядку, аспектів профілактики правопорушень у громадських місцях торкалися О.М. Джужа, В.І. Осадчий, М.В. Корнієнко, О.М. Бандурко та О.В. Негодченко.

Як же з поглядом у недалеке минуле та з урахуванням сучасних умов можна визначити поняття профілактичної діяльності щодо запобігання правопорушенням на напрями профілактичного впливу?

З огляду на дослідження наукових творів вітчизняних та іноземних учених, що працювали у цьому напрямі, сучасні періодичні видання, нормативну базу, на підставі якої здійснюється профілактика діяльність, та проекти законів України «Про профілактику злочинності та «Про профілактику правопорушень» виникає необхідність, по-перше, визначитися щодо терміна «профілактика правопорушень». В юридичній літературі цей термін вживається як синонім «попередженню правопорушень», але саме термін «профілактика» розглядається у більш широкому та більш загальному змісті її напрямів форм та рівнів, на відміну від терміна «попередження», що вживається у більш вузькому кримінологічному змісті. Ми розглядаємо систему заходів запобігання правопорушенням (злочинам й адміністративним правопорушенням), що скоюються в громадських місцях, тому доцільно було б уживати саме термін «профілактика» [4].

Підкреслюючи значення боротьби з різними правопорушеннями в демократичному суспільстві, зазначимо, що головним її напрямом є попередження правопорушень, усунення причин і умов, що їх породжують. Тим самим створюються реальні передумови для поступового послаблення суспільної небезпеки правопорушень.

На відміну від заходів кримінально-застосовного впливу, профілактика – найгуманніший і найефективніший на наш час засіб скорочення кількості порушень правових норм, оскільки він пов'язаний із такими заходами з боку держави і суспільства, які здатні не тільки виявляти правопорушення, а й встановити й усунути причини та умови, що їм сприяють, утримати людину від їх учинення (це особливо актуально для громадських місць) і відшкодування збитків, пов'язаних із розкриттям розслідування злочинів [5]. Разом із тим профілактика є досить складною формою боротьби з правопорушниками, вона може дати бажаний результат тільки тоді, коли правильно організована і базується на відповідних наукових засадах.

Тобто профілактика правопорушень у громадських місцях – це соціально спрямована діяльність держави, її органів та посадових осіб, ЗМІ, громадських організацій та окремих громадян із виявлення причин та умов учинення правопорушень, ліквідація факторів, які сприяють формуванню антигромадської установки особи, ліквідація кримінальної та адміністративної делікатності як соціального явища та забезпечення під час здійснення такої діяльності, прав та свобод громадян.

Всім структурним підрозділам та службам у системі МВС у профілактиці правопорушень відведена особлива роль – роль суб'єктів, які одночасно виконують й організуючі функції, і здійснюють безпосередню профілактичну діяльність у межах виконання покладених на них завдань та функцій, використовуючи при цьому властиві тільки їм форми та методи. Їх повноваження визначаються Законом України «Про Національну поліцію» та іншими нормативними актами. Тому особливу увагу треба приділити аналізу та профілактиці правопорушень, для якої попередження правопорушень визначене як одне з основних завдань, а також як основні повноваження названі профілактичні.

У діяльності щодо профілактики правопорушень беруть активну участь всі підрозділи поліції – кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення, крім того, важливе значення в профілактиці правопорушень має діяльність Національної гвардії України та установи з виконання покарань, на які також покладені функції профілактичної діяльності.

З метою відображення структури цієї діяльності і її зовнішньої сторони – профілактика правопорушень у громадських місцях – більш детально розглянемо ієрархію елементів профілактики:

– профілактичний напрям як елемент загальної профілактики відображає специфіку профілактичної роботи, що визначається особливостями об'єкта впливу (у цьому змісті поняття профілактичного напрямку досить широко застосовується в кримінологічній літературі та на практиці, причому варто брати до уваги, що деякі напрями можуть частково «накладатися», як, наприклад, «профілактика правопорушень проти громадського порядку» та «профілактика правопорушень на автошляхах України»;

– групи профілактичних засобів реалізують практичне застосування основних напрямів профілактики правопорушень (у літературі мають здебільшого навчально-методичне значення, але окремі групи набувають практичного змісту, інколи мають навіть нормативне визначення, як, наприклад, направлення інформацій і повідомлень, заходи правового виховання, контрольно-наглядові заходи, заходи захисту матеріальних об'єктів тощо);

– профілактичний захід – основний організаційно відокремлений елемент здійснення процесу попередження правопорушень, що має специфічні властивості і за необхідності може підлягати статистичному обліку (кожному заходу притаманні такі елементи, як ціль, прийоми та навички – процедура здійснення заходу, організаційні форми заходу, умови проведення заходу та його запобіжний ефект, до окремих профілактичних заходів можна зарахувати проведення лекцій у трудовому колективі та навчальних закладах, проведення профілактичних бесід, встановлення технічних засобів охорони, відеоспостереження тощо);

– профілактичний комплекс – організаційно взаємопов'язана сукупність профілактичних напрямів, груп та заходів, що реалізуються за єдиним планом у рамках держави, регіону, міста, району або окремого об'єкта;

– профілактичні програми широко застосовувались на практиці підрозділами МВС СРСР на загальнодержавному рівні (як приклад можна навести такі програми, як «Турбота» та «Підліток», що проводилися у рамках напрямку «профілактика правопорушень серед неповнолітніх»), мали досить високу ефективність і в наш час несправедливо забуті [6].

Тепер приділимо увагу видам профілактики правопорушень у громадських місцях, серед яких можна виділити такі, як загальносоціальна профілактика та загальноспеціальна профілактика, яка, своєю чергою, складається із загальної спеціальної профілактики, профілактики окремих правопорушень, так званих «фонових явищ» й індивідуальної профілактики.

Загалом профілактику правопорушень у громадських місцях варто розглядати в комплексі як попередження будь-яких порушень правових норм. Причому бажаного результату в цій діяльності можна досягти лише за умови, що в ній беруть участь усі суспільні інституції, всі ланки державного механізму, тобто профілактика правопорушень розглядається як важлива соціальна функція.

Загалом загальносоціальну профілактику правопорушень можна визначити як різновид соціального управління, систему соціально-економічних, суспільно-політичних, організаційних, правових і виховних заходів, спрямованих на виявлення й усунення або нейтралізацію причин правопорушень та умов, що сприяють їх учиненню, формуванню правомірної поведінки громадян.

Цей вид профілактики правопорушень утворює складну систему, серцевиною якої та її змістом є розробка і реалізація комплексу профілактичних заходів. Такі заходи мають розроблятися й реалізовуватися багатьма суб'єктами.

Загальносоціальна профілактика правопорушень у громадських місцях має являти собою систему заходів економічного, соціального, ідеологічного, правового характеру, які опосередковано спрямовані на ліквідацію, усунення або нейтралізацію деліктогенних факторів, тобто причин та умов учинення правопорушень. Слово «опосередковано» підкреслює те, що ці заходи, по своїй суті, не спрямовані спеціально на ліквідацію причин та умов правопорушень, а у разі свого застосування матимуть певний профілактичний ефект. Загальносоціальні заходи є певним фундаментом, на якому будуть будуватися всі інші заходи. Загальносоціальна профілактика правопорушень має охоплювати найбільш великі, ефективні та тривалі види соціальної діяльності, найбільш вагомі соціальні заходи та бути

спрямованою на досягнення цілей, які ставить перед собою сучасна Україна. Такі заходи не ставлять перед собою спеціальну ціль – боротьбу з правопорушеннями, що є завданням суто правоохоронної діяльності, однак вони мають стати платформою для спеціальної профілактики та становити важливий деліктогенний аспект, спрямований на вирішення завдань, які ставить перед собою держава на сучасному стані розвитку [7].

До загальносоціальних заходів належать практично усі соціально-економічні перетворення нашого суспільства на сучасному стані. Це, насамперед, створення робочих місць, втілення у виробництво нових прогресивних технологій, крім того, важливу роль відіграє реальне закріплення та реалізація прав і свобод людини та громадянина, забезпечення правового захисту особи, затвердження принципів соціальної справедливості – усе це може не здійснити впливу на рівень кримінальної та адміністративної делікатності в Україні. Базу цієї профілактики становлять заходи з покращення соціальних, економічних та інших умов, включення молоді до дорослого життя, а також фінансове, правове та інше забезпечення державної молодіжної політики, заходи з перебудовування системи освіти, підвищення якості освіти та виховання, а також усебічний розвиток культурного рівня населення, підвищення політичної, правової та трудової культури громадян. Усі ці заходи є важливою основою перебудови суспільства, його гуманізації, а тому фундаментом профілактики усіх, без виключення, протиправних учинків [8].

Загальноспеціальна профілактика складається з таких елементів: видання законів (законотворча діяльність), видання підзаконних нормативно-правових актів, здійснення інформаційної, правоохоронної та наукової роботи.

Пріоритетним напрямом наукових робіт, що досліджують проблеми попередження правопорушень, є вивчення основних цілей, завдань, принципів та функцій суб'єктів, що займаються профілактичною діяльністю, а також виявлення та всебічне вивчення детермінант правотворчої поведінки, на усунення яких і спрямовується загальноспеціальна профілактична діяльність.

Значну увагу у процесі планування спеціальної профілактики варто приділяти індивідуальній профілактиці правопорушень профілактичних окремих «фонових явищ». Вона містить комплекс певних заходів, які спрямовані на:

- усунення факторів, які негативно впливають на особу та можуть призвести до формування в неї антисоціальної спрямованості та протиправної поведінки;
- зміни в особі антисоціальних поглядів, звичок, інтересів, це може попередити вчинення особою не тільки адміністративних проступків, але й інших правопорушень, зокрема, злочинів, застосування невідкладних заходів із попередження правопорушень, які готуються, припинення і способу їх вчинення.

Мета цього виду профілактики – своєчасне виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення адміністративних проступків та інших правопорушень, виховальний вплив на таких осіб та оточуюче їх мікросередовище, вжиття інших заходів (за необхідності примусу), щоб адміністративні проступки не були вчинені.

Доцільно розглянути методи, які застосовуються правоохоронними органами в індивідуальній профілактиці правопорушень.

Зазначимо, що індивідуальна профілактика здійснюється щодо осіб, які вже вчинили злочин чи інші правопорушення з метою недопущення їх повторення, та осіб, що перебувають у несприятливих умовах і можуть у зв'язку з цим стати на шляху учинення правопорушень, і включає комплекс заходів, спрямованих, в першу чергу, на забезпечення відповідного формування особистості, виявлення й усунення джерел негативного впливу на неї. Тобто індивідуальна профілактика – це своєрідний соціальний контроль.

Правоохоронні органи здійснюють індивідуальну профілактику щодо конкретних осіб, коло яких визначено законодавчими та іншими нормативними актами. До них належать, зокрема, особи, звільнені з місць позбавлення волі, особи, які зловживають спиртними напоями, вживають наркотичні засоби, допускають правопорушення в побуті, засуджені умовно або до міри покарання, не пов'язані з позбавленням волі, тощо особи з антигромад-

ською настановою, яка виявляється в неправомірній або іншій антигромадській поведінці. Тому застосуванню безпосереднього профілактичного впливу мають передувати етапи виявлення, вивчення й постановка на облік таких осіб [8].

Висновки. Підбиваючи підсумки проведеної роботи, профілактику правопорушень у громадських місцях можна визначити за такими ознаками:

- як спеціальний різновид правоохоронної діяльності, врегульований нормами адміністративного права;
- за спеціальними уповноваженими суб'єктами, що здійснюють профілактичну діяльність;
- за змістом – здійснення комплексних заходів, щодо виявлення та усунення факторів, причини та умов скоєння правопорушень;
- за місцем проведення – громадські місця;
- за метою – зменшення кількості правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Джужа О.М. Профілактика злочинів : підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф.Гіда та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужи. Київ : Атіка, 2011. 720 с.
2. Статистичний щорічник Дніпропетровської області. URL: <http://www.dneprstat.gov.ua/infografika/shorich2016.pdf>
3. Болотова В.О. Налагодження зв'язків ОВС України із громадськістю: соціальний аналіз. *Вісник НУВС*. 2003. № 24. С. 282–287.
4. Кримінологія: Загальна та особлива частина. Навчальний посібник / Под ред. В.В. Голіна та Б.М. Головкін. Харків : Право, 2014. 513 с.
5. Бугайчук К.Л. Адміністративні проступки: сутність та організаційно-правові заходи їх профілактика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2002. 20 с.
6. Жалинский А.Е. Условия эффективности профилактики преступлений. Москва : ВНИИ МВС, 1978. 149 с.
7. Голиу С.И., Михайлов Б.П. Организационно-тактические проблемы профилактики преступлений. Москва : ВНИИ МВД, 1978. 78 с.
8. Биргун М.М. Особливості профілактичної діяльності дільничних інспекторів поліції Республіки Молдова. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ*. Спеціальний випуск. Частина 5. 2004. № 1. С. 4–103.
9. Джужа О.М. Запобігання злочинам: кримінологіко-віктимологічна парадигма : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 331 с.

